

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ

Η “θνητή” ζωή

Τα πρώτα χρόνια

- ▣ Ήταν το νεότερο από τα 6 παιδιά του Παναγιώτη Αλεπουδέλη και της Μαρίας Βρανά
- ▣ Γεννήθηκε στις 2.11.1911, στο Ηράκλειο
- ▣ Το 1914 η οικογένεια Αλεπουδέλη εγκαταστάθηκε στην Αθήνα
- ▣ Το 1917 εγγράφεται στο ιδιωτικό σχολείο Δ.Ν. Μακρή,
  - έχοντας μεταξύ άλλων δασκάλους
    - ▣ τον Ι.Μ. Παναγιωτόπουλο
    - ▣ και τον Ι.Θ. Κακριδή
- ▣ Ο Οδυσσέας Αλεπουδέλης
  - εξαιρετικά ανήσυχο πνεύμα στα μαθητικά του χρόνια
- ▣ έγραφε ποιήματα
  - τα οποία δημοσίευε στην «Διάπλαση των Παίδων»
    - ▣ με ψευδώνυμα

Νομική - Υπερρεαλισμός

- ▣ Το 1923 ταξίδεψε οικογενειακώς στην Ευρώπη
- ▣ Στη Λωζάννη ο ποιητής είχε την ευκαιρία να γνωρίσει από κοντά τον Ελευθέριο Βενιζέλο
- ▣ Το 1930 ο Ελύτης εγγράφηκε στη Νομική σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών,
- ▣ Δεν θα την τελειώσει όμως ποτέ καθώς
  - τα πνευματικά ενδιαφέροντα του επικεντρώνονταν στην ποίηση,
    - ▣ ιδίως από τη στιγμή που έρχεται σε επαφή με το κίνημα του υπερρεαλισμού

1935

- ▣ Τη σχέση του με το κίνημα στερέωσε η γνωριμία του με τον υπερρεαλιστή Ανδρέα Εμπειρικό
- ▣ Ήρθε σε επαφή με τον κύκλο
  - των νέων λογοτεχνών
  - και διανοουμένων
  - που ήταν οι βασικοί συνεργάτες του περιοδικού Νέα Γράμματα
    - ▣ Σεφέρης
    - ▣ Θεοτοκάς
    - ▣ Κατσίμπαλης
    - ▣ Καραντώνης
- ▣ Η δημοσίευση ποιημάτων του στο περιοδικό, σήμανε την έναρξη της ποιητικής του πορείας και την καθιέρωση του ψευδωνύμου του (Ελύτης)

Ελληνο-ιταλικός πόλεμος – Κατοχή – Απελευθέρωση

- ▣ Με το ξέσπασμα του πολέμου πολέμησε στην πρώτη γραμμή του αλβανικού μετώπου
- ▣ Επέστρεψε στην Αθήνα, ενώ άρχιζε η Κατοχή
- ▣ Στη διάρκεια της η λογοτεχνική δραστηριότητα του παρέμεινε έντονη, με τη γραφή και δημοσίευση ποιημάτων και δοκιμίων
  - όπως και στα πρώτα χρόνια μετά την Απελευθέρωση
- ▣ Την περίοδο 1948-1952 έζησε στο Παρίσι
- ▣ Αυτή την περίοδο ανέπτυξε σχέση με σημαντικές προσωπικότητες των γραμμάτων και των τεχνών από το χώρο κυρίως του υπερρεαλισμού

ΕΛΥΤΗΣ

Άξιον Εστί - Δικτατορία - Μεταπολίτευση

- ▣ Το 1959 εκδόθηκε το *Άξιον Εστί*
  - το γνωστότερο ποιητικό σύνθεμα του
  - που βραβεύτηκε με το πρώτο κρατικό βραβείο ποίησης
- ▣ Το 1964 η κυκλοφορία σε δίσκο του λαϊκού ορατόριου
  - του Μίκη Θεοδωράκη
  - με βάση το *Άξιον Εστί*
  - ήταν η αρχή της πλατιάς λαϊκής απήχησης του ποιήματος
- ▣ Στη διάρκεια της δικτατορίας έζησε ξανά στο Παρίσι
- ▣ Με τη Μεταπολίτευση
  - διορίστηκε πρόεδρος του Δ.Σ. του Ε.Ι.Ρ.Τ.
  - και μέλος του Δ.Σ. του Εθνικού Θεάτρου (έως το 1977)
- ▣ Το 1975 αναγορεύτηκε επίτιμος διδάκτωρ της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης
- ▣ Το 1979 κερδίζει το Βραβείο Νόμπελ Λογοτεχνίας

Τέλος

- ▣ Το μεγαλύτερο διάστημα της ζωής του έζησε στην Αθήνα,
  - με υποδειγματική λιτότητα,
  - σε ένα μικρό διαμέρισμα της οδού Σκουφά
- ▣ Πέθανε στις 18.3.1996

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ

Το “αθάνατο” έργο

Προσανατολισμοί

- ▣ Τα ποιήματα του βιβλίου *Προσανατολισμοί* (1^ο βιβλίο – 1940)
  - εκπλήσσουν για την εκφραστική τόλμη
  - και για την ποιητικά ώριμη εξύμνηση
    - ▣ του εφηβικού έρωτα,
    - ▣ της θαλερής φύσης
    - ▣ της αστείρευτης χαράς
- ▣ Ήδη με τους *Προσανατολισμούς* δρομολογεί
  - μια αμιγώς αισθητική
  - και επιλεκτική εκδοχή του υπερρεαλισμού,
  - χωρίς να υιοθετήσει τη ρηξικέλευθη
  - και μαχητική ιδεολογία του γαλλικού υπερρεαλισμού

Ήλιος ο Πρώτος

■ Στην ίδια εκφραστική γραμμή με τους Προσανατολισμούς

■ η συλλογή *Ήλιος ο Πρώτος* (1943)

- αποτελείται από προγραμματικά αισιόδοξα ποιήματα,
- γραμμένα στη διάρκεια της Κατοχής,
- που μπορούν να εκτιμηθούν ως ποιητική πράξη φυγής από την τότε σκληρή πραγματικότητα

Άσμα ηρωικό και πένθιμο για τον χαμένο ανθυπολοχαγό της Αλβανίας

- ▣ Το ελεγειακό συνθετικό ποίημα Άσμα ηρωικό και πένθιμο για τον χαμένο ανθυπολοχαγό της Αλβανίας (1945) θεματοποιεί την πρόσφατη οδυνηρή ιστορική εμπειρία
- ▣ Οι απηχήσεις της υπερρεαλιστικής έκφρασης συνδυάζονται
  - με εκείνες του λαϊκού μοιρολογιού,
- ▣ όπως και ο ελεύθερος στίχος
  - με τον ρυθμό του δημοτικού δεκαπεντασύλλαβου

Άξιον Εστί

■ Άξιον Εστί

- ένα μεγαλεπήβολο
- και επιβλητικό ποιητικό επίτευγμα,
- με εκλεπτυσμένη αρχιτεκτονική δόμηση,
- που αξιοποιεί την ελληνική λογοτεχνική και γραμματειακή παράδοση

■ Συνδυάζοντας το λυρικό εγώ του ποιητή-αφηγητή με το επικό εμείς της εθνότητας,

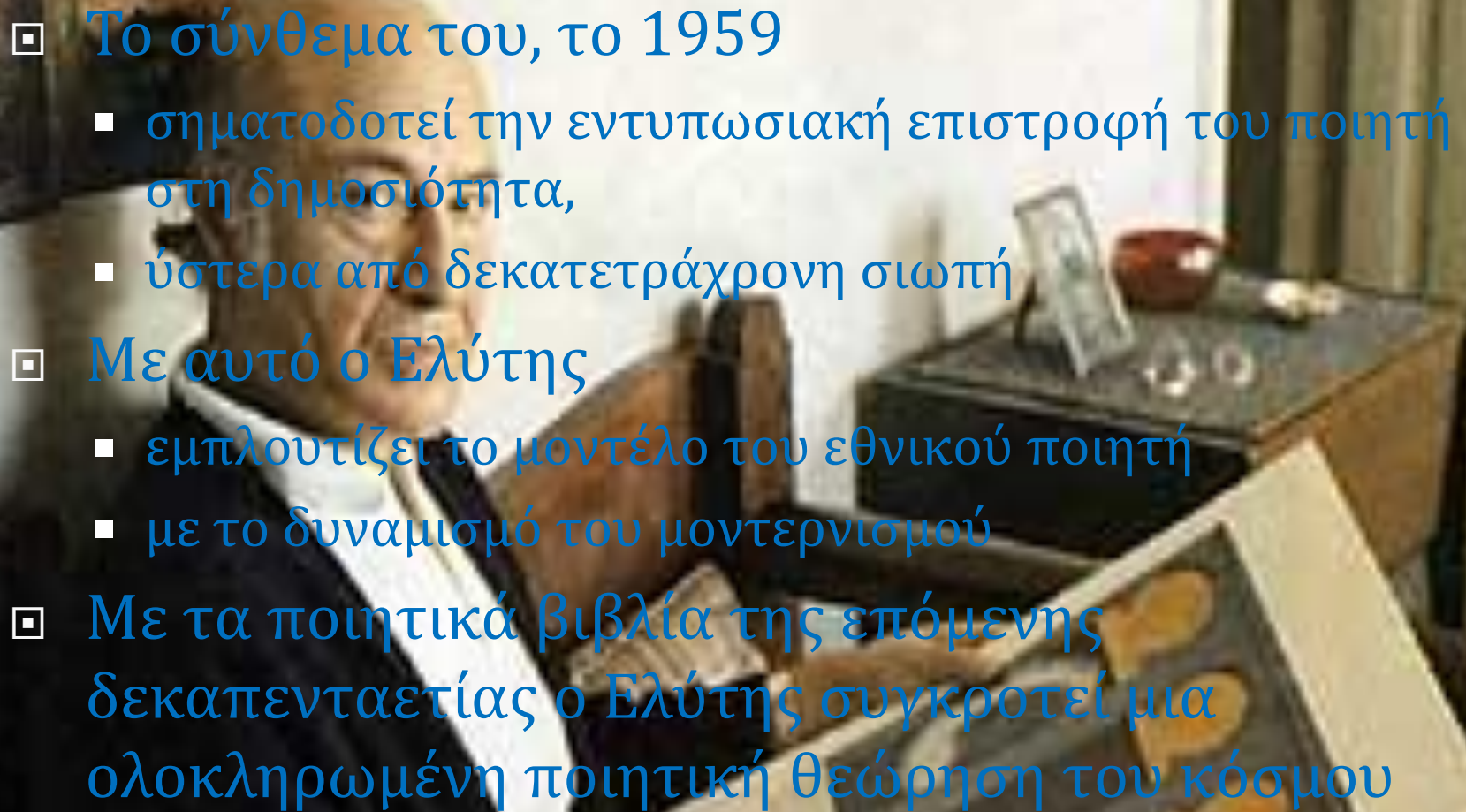
- ο Ελύτης επιτυγχάνει την ανασύνθεση
- και μνημείωση των οδυνηρών στιγμών της ελληνικής ιστορίας

ΔΑΥΣΣΚΑ ΒΑΥΤΗ

Της δικαιοσύνης ήλιε νοητέ
και μυσίνη σύ δοξαστική
μη παρακαλώ σας μη
λησμονάτε τη χώρα μου.

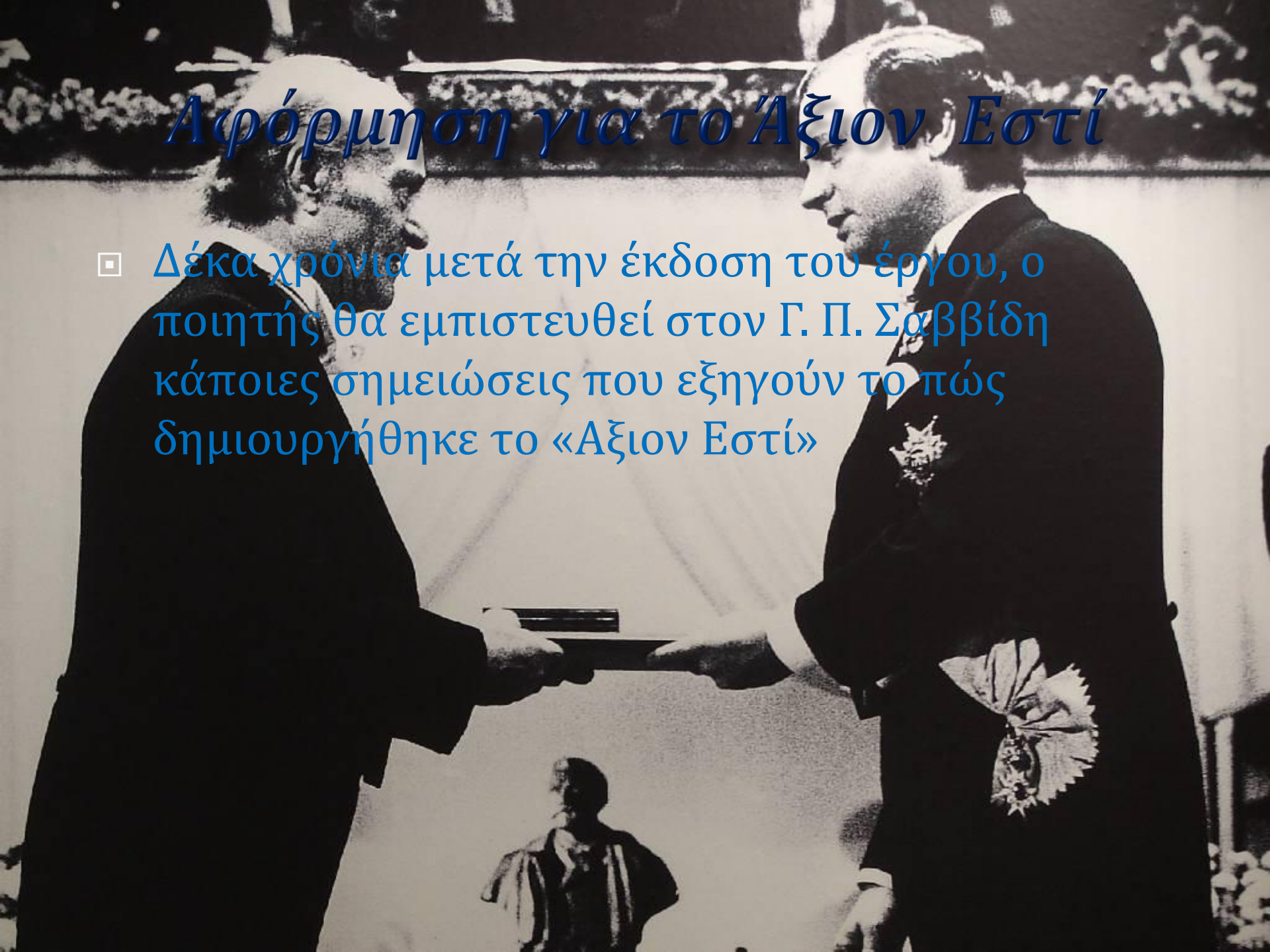
ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙ

Λιθογραφία Γιάννης Μόραλης

-
- ▣ Το σύνθεμα του, το 1959
    - σηματοδοτεί την εντυπωσιακή επιστροφή του ποιητή στη δημοσιότητα,
    - ύστερα από δεκατετράχρονη σιωπή
  - ▣ Με αυτό ο Ελύτης
    - εμπλουτίζει το μοντέλο του εθνικού ποιητή
    - με το δυναμισμό του μοντερνισμού
  - ▣ Με τα ποιητικά βιβλία της επόμενης δεκαπενταετίας ο Ελύτης συγκροτεί μια ολοκληρωμένη ποιητική θεώρηση του κόσμου

Αφόρμηση για το Άξιον Εστί

- ▣ Δέκα χρόνια μετά την έκδοση του έργου, ο ποιητής θα εμπιστευθεί στον Γ. Π. Σαββίδη κάποιες σημειώσεις που εξηγούν το πώς δημιουργήθηκε το «Άξιον Εστί»

Έξι και μία τύψεις για τον ουρανό

- ▣ Η συλλογή (1960) συγκροτείται από ποιήματα που γράφτηκαν παράλληλα με το *Άξιον Εστί*
- ▣ Ακολουθούν
  - *Το φωτόδεντρο και η δέκατη τέταρτη ομορφιά (1971)*
  - *Ο Ήλιος ο Ηλιάτορας (1971)*
  - *Το μονόγραμμα (1972),*
  - *Τα ρω του έρωτα (1972)*
  - *Τα ετεροθαλή (1974)*

Συνολική Θεώρηση των Παραπάνω Έργων

- Ανεξάρτητα από τις ιδιαιτερότητες κάθε βιβλίου τα ποιήματα αυτά
  - αναπτύσσουν ένα βαθύτατο διαλογισμό γύρω από τη φύση του ποιητικού λειτουργήματος,
  - προβάλλουν τη δυνατότητα του ποιητή να λειτουργήσει ως φορέας μιας άλλης γλώσσας,
    - συνήθως ακατάληπτης από τους πολλούς,
    - αλλά και ικανής να λειτουργήσει αποκαλυπτικά σε όσους μπορούν να τη συλλάβουν

Ο “Θαυματοποιός” Ελύτης

- ▣ Η αισθητική απόλαυση που μεταδίδει η ποίηση αυτής της περιόδου
  - έγκειται στην αίσθηση ότι αμέσως μετά την ανάγνωση της, ο αναγνώστης μπορεί να γίνει ο θαυματοποιός της ζωής του
  - ο ποιητής Ελύτης είναι ο κήρυκας του εφικτού θαύματος

Μαρία Νεφέλη

- Στο εκτενές αυτό ποιητικό σύνθεμα (1978) ο ποιητής στήνει ένα θεατρικό δρώμενο, για να εκφράσει
  - με στοχαστικά δραματικό τρόπο
  - πολιτικές
  - και κοινωνικές επιρροές
  - εναρμονισμένες με το κλίμα της αμφισβήτησης στη δεκαετία του 1970

Τρία ποιήματα με σημαία ευκαιρίας - Ημερολόγιο ενός αθέατου Απριλίου

- ▣ Μετά τα *Τρία ποιήματα με σημαία ευκαιρίας* (1982)
- ▣ Το *Ημερολόγιο ενός αθέατου Απριλίου* (1984)
  - σημειώνει την αρχή μιας νέας περιόδου,
  - με χαρακτηριστικά
    - ▣ τη μεταστροφή και αλλαγή του ύφους και του τόνου σε σχέση με την παλαιότερη ποίηση του,
    - ▣ τη διάθεση του απολογισμού μέσα από αυτοενδοσκόπηση,
    - ▣ τον περιορισμό του λυρικού στοιχείου,
    - ▣ το μετωρισμό ανάμεσα στο θεατό της ζωής και στο αθέατο άγνωστο,
    - ▣ την αίσθηση του επικείμενου θανάτου

Μικρός Ναυτίλος - Τα ελεγεία της Οξώπετρας - Δυτικά της λύπης - Εκ του πλησίον

- ▣ Ο Μικρός Ναυτίλος (1985) είναι σύνθεμα ανάλογο με το Άξιον Εστί
  - ως προς το ποιητικό
  - και θεματικό εύρος
- ▣ Το ποιητικό όραμα του Ελύτη για τον κόσμο συμπλήρωσαν
  - Τα ελεγεία της Οξώπετρας (1991)
  - και το Δυτικά της λύπης (1995)
- ▣ Το βιβλίο Εκ του πλησίον (1998) εκδόθηκε μετά το θάνατο του ποιητή
- ▣ Ο Ελύτης έγραψε
  - σύντομα δοκιμιακά κείμενα
    - με θέμα την ποιητική του
  - και γραπτά που φωτίζουν το έργο άλλων ελλήνων λογοτεχνών και καλλιτεχνών
- ▣ Μετέφρασε
  - αρκετούς Ευρωπαίους ποιητές,
  - τα ποιήματα της Σαπφούς
  - και την Αποκάλυψη του Ιωάννου

Έργο

HELLAS

40

- ▣ Το έργο του μπορεί να χωριστεί στις εξής περιόδους
  - Στη γενεά του 30' , κατά την οποία η σουρεαλιστική του φυσιογνωμία υπερισχύει
    - ▣ Χαρακτηρίζεται ως “Ποιητής της Κυριακής “
  - Στη γενεά μετά τον εμφύλιο ,κατά την οποία υπάρχει μια στροφή στην επική Ελληνολατρία
    - ▣ Χαρακτηρίζεται ως “Ποιητής του Αιγαίου “
  - Στην μεταπολιτευτική γενεά,
    - ▣ στην οποία καθιερώνεται ως αντιστασιακή μορφή
    - ▣ και αργότερα εισέρχεται στη λεωφόρο ελληνικής αναγνώρισης
- ▣ Από το 1943-1959 δε γράφει κάτι το σημαντικό. Οι λόγοι είναι
  - Δε λαμβάνει την αναγνώριση και ανταπόκριση του κόσμου που περίμενε
  - Η ποίηση του Σεφέρη είχε καθιερωθεί

Επιρροές

▣ Ελληνικές

- Κ. Π. Καβάφης
- Κ. Καρυωτάκης
- Γ. Σεφέρης
- Ν. Γκάτσος
- Α. Εμπειρικός
- Γ. Σαραντάρης
- Ν. Εγγονόπουλος
- Α. Κάλβος

▣ Επηρεάστηκε από πολλούς ποιητές

- ιδιαίτερα όμως
  - ▣ από τον Κωνσταντίνο Καβάφη
  - ▣ και τον Ανδρέα Κάλβο

▣ Γαλλικές

- Αντρέ Μπρετόν
- Πωλ Ελύάρ

Σημαντικότερες ποιητικές συλλογές

- ❑ Προσανατολισμοί, Πυρσός, Αθήνα 1940
- ❑ Άξιον Εστί, Ίκαρος, Αθήνα 1959
- ❑ Το Μονόγραμμα, Ίκαρος, Αθήνα 1972

Αποτίμηση

- Οι πρωτεϊκοί μορφολογικοί πειραματισμοί, το στέρεο φιλοσοφικό και κοσμοθεωρητικό υπόβαθρο, η ποιητική προβολή της ελληνικότητας
  - μακριά από γραφικό στερεότυπα και εθνικιστικές εκτροπές
- είναι μερικά από τα ποιοτικά στοιχεία που αναδεικνύουν την αξία του έργου του και τη σταθερή αντοχή του στον χρόνο
- Χάρη στην ενοποιητική θεώρηση του κόσμου, ο αναγνώστης της ποίησης του Ελύτη
  - επικοινωνεί με μια «άλλη διάρκεια»
  - που ενεργοποιεί μια αίσθηση πνευματικής νεότητας,
    - χάρη στην οποία
      - ο χρόνος ακυρώνεται,
      - η σωματική φθορά υπερβαίνεται,
      - η φαντασία γίνεται πραγματικότητα

- ▣ Στα πλαίσια των: Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας
- ▣ Υπεύθυνη καθηγήτρια: Λιάπη Παναγιώτα
- ▣ Οι μαθητές:
  - Μαρινάκη Αργυρώ
  - Σιδερούδης Ευάγγελος
  - Τσιρώζης Βασίλης
  - Χάιδου Δήμητρα